

2. Augusto Boal, *Theatre of the Oppressed*, spanyolból angolra fordította Charles a. és Maria-Odillia Leal McBride, (London 1979), p. ix.
3. Anansem — Ananse történet, melyekben ő szerepel, de összefoglaló neve mindazon történeteknek, melyek a mesemondó esteken hangzanak el, mondjuk akár történelmi eseményekről.
4. Ago — Figyelemfelhívás, kb.: Egy kis figyelmet! vagy Csendet kérek!
5. Salem — svájci város. A misszionáriusok által alapított és elnevezett fiúiskolák.
6. Kristom — Keresztény negyedek. A misszionáriusok azokon a telepeken ahol megtérítettjeikkel éltek, kisebb távolságra a falu vagy a város központjától templomot emeltek.
7. Gyakorlóiskola — Az Akropongi Presbiterképző Iskola gyakorló tanárai számára létesített elemi iskola.
8. Akropongi Ifjúsági Iskola — egy másik elemi iskola Akropongba, ahova képzett tanárokat küldtek.

9. Akosua Tuntum (tam-tam? — a ford.) Társulat — Egy Gána keleti részén lévő, Twi nyelvterületnek a zenéjét játszó (intenerant) népzenei társulat.
10. Adowa (adua, speciálisan meghatározott dobzenekari felállítás — ford.) — Egy (különösen ashantik által beszélt) akan nyelvterület hagyományos társas tánca.
11. Agbadza — hagyományos társas tánc az Ewe (Volta vidék) területről. (Az ewe itt nem anyajuhot jelent. Egy afrikai nyelv és nép nevének, angol hangzásnak megfelelő átírása. Merriam Webster: A Kwai language of Ghana and Togo. — a ford.)
12. Pito — alkoholos ital (sör — a ford.), hagyományosan kölesből készül.

(Fordította: Mann György)

SZEMELGETŐ

KAPOSILÁSZLÓ

„Az igazság jól elrendezett, jól elhatárolt birodalma kicsi...” (Kristóf Péter: Cselekvő Drámatanítás című könyvéről)

Az időnként nevet váltó Corvin téri intézmény (jelenleg Magyar Művelődési Intézet) kiadásában rég nem jelent meg színházi, drámapedagógiai vonatkozású szakkönyv. Az intézet pár éve lemondott az országos, regionális fesztiválok szervezéséről (ezek átértelmezték az országos egyesületekhez), az alapfokú tanfolyamokat már hosszú ideje nem ott szervezik. Amit vártunk volna tőlük: a középfokú képzés szervezése és szakirodalom megjelenítése (sajnos, nem véletlen a feltételes mód, mindkettőben inséges időket éltünk).

Nos, végre itt egy könyv, örömeinkre, épülésünkre, gondolhatnánk...

Sajnos, olvasva a művet, az örömből kevés maradt. Kérdés, hogy erre a könyvre volt-e szükségünk, avagy egyáltalán szükség volt-e erre a könyvre.

500 példány, A/5-ös méretben 99 számozott oldal (ebben az egyben cím- és vakcím oldaltól az irodalomjegyzékig minden benne van; egyébként, az üres lapokat leszámítva nincs 80 oldal), elég drágán, 223 Ft-ért.

Sokféle cím vagyon feltüntetve a borítón: *Dramatikus technikák I.* sorozatcím, de befért alá ez a kötet), *SZÍN-es füzetEK* (kissé modoros, „kitalált”, tipográfiai is játszó elnevezés) és a fejlécben minden oldalon megismételt *Cselekvő Drámatanítás* (így, a drámát nagy D-vel kezdve; talán a nagy-nagy tisztelet, esetleg némi angolszász beütés miatt, vagy egyszerűen sajtóhiba...). A későbbiekben aztán értesülünk róla: a címadás gondot jelentett a szerzőnek (15. old.).

A fejezetcímek: Bevezetés, Az alapok, Dramaturgia, Az iskoladráma, Pedodráma A „Személyközpontú megközelítés”, Egy módszer körvonalai, „A kurzus” stb. — sokat sejtetnek, helyenként ígérnek is.

Pici gyanakvás az elején: talán sok is ez egy vékony füzethez...

Mielőtt részletkebe bocsátkoznánk, két ajánlással és általános megállapításokkal élek. Reményeim szerint az utóbbiakat — szerzőnk időnkénti gyakorlatától eltérően — sem hagyom kifejtetlenül.

Először is: nyugodt szívvel ajánlom ezt a könyvet mindazoknak, akik drámát, vagyis az *irodalom harmadik műneméhez* tartozó alkotásokat akarnak tanítani: megismerkedhetnek belőle a szerző, a téma iránt érdeklődő, abban utat kereső kollégájuk tapasztalataival. Nem

kell valami különöset várni: módszerében, eszközeiben nem tűnik revelatívnak a kötet. Az adott területen dolgozók, a drámákat is tanítók (sajnos, jelenleg jóformán csak nyolcadik osztálytól fölfelé találkozunk velük) eldöntik, eldönthetik majd, nekik mekkora segítséget jelent Kristóf Péter könyve. (Hasonló próbálkozás volt Tolnai Kata munkája, pár évvel ezelőtt jelent meg, *Drámatanítás az általános iskola nyolcadik osztályában* címmel.)

Nem ajánlom ezt a könyvet mindazoknak, akik a *drámapedagógia* iránt érdeklődnek, avégből, mert nem nekik készült. Néhány tömör — hol igaz, hol nem —, többnyire bizonyítatlan megjegyzésen vagy megállapításon kívül más, a drámapedagógiára vonatkozó részt nem tartalmaz ez a kiadvány. Ami, persze, nem baj, ha a szerzőnek más a célja...

Hogy mi a célja, első-második olvasatban nem derült ki számomra egyértelműen, de talán a könyv arányai segítenek válaszolni e kérdésre. A 15-34. oldalakon kívánja a szerző saját módszerének alapjait lerakni, ismertetni, majd a 37-80. oldalakon élménybeszámolót közöl egy általa vezetett kurzusról, 83-91. között összegzést ad, foglalkozik a továbblépési, fejlődési lehetőségekkel. Tehát az érdemi rész (15-91. old.) közel 60%-a *A drámatanítás alapjai* című kurzusról szól. (Lehet, hogy e tanfolyam munkájának ismertetése volt Kristóf célja?!)

Hazánkban sok intézményben (főként főiskolákon vagy egyetemeken) folyt években keresztül az egyre ismeretesebb és elfogadottabb drámapedagógia kifejezés, mint *fedőnév* használata alatt voltaképpen drámatörténet, drámaelmélet (időnként keverve színháztörténettel és -elmélettel) oktatása. Fontos, hogy az említett témakörökkel megismerkedhessenek akik éppen akarnak, de ettől még kéretik nem összekeverni, egybemosni szorosan össze nem tartozó dolgokat. A drámapedagógiát nálunk reformpedagógiának tekintik, pályázatokon pénzt lehetett -lehet szerezni fedőnévként történő használatával, tették is ezt nem kevesen. És ez már nem pusztán szakmai, hanem etikai kérdés is.

Foglalkozunk előbb a „kurzussal”. A két évre tervezett, középiskolásoknak meghirdetett tanfolyamra negyvenen jelentkeztek, felvételi után tizenhatan iratkoztak be. A könyv 84. oldalán az áll, hogy a záró vizsgán

csak egyikőjüknek sikerült megfelelnie (a többi halasztott), és még ő sem készült el a záró feladattal (ami nem kis munka, tegyük hozzá: egy *teljesen önállóan* megírandó darabról van szó). Nem kívánnék a mennyiségi mutatóknak túl nagy jelentőséget tulajdonítani, de „beszédeselek” tűnnek a fenti, a könyv tartalmára és a tanfolyami lemorzsolódásra vonatkozó számok.

Miként dolgoztak Kistóf vezetésével a középiskolások ifjak, annak ilyen hosszú beszámolóiból (44 oldal) ki kell derülnie. Minden részletesen ismertetett foglalkozást gyakorlatok vezettek be, a Magyarországon megszokott szemléletet követve: veszek néhány gyakorlatot „emlékeim tárházából” vagy egy „receptkönyvből”, valamilyen szempont szerint sorrendbe szedem őket, s máris kész a foglalkozás egy része, a bemelegítés, felvezetés stb...

Nem árt tudnunk, hogy ezek a szabályjátékok csak eszközök a pedagógus számára. Alkalmazhatja őket bárki (anélkül, hogy köze lenne a drámapedagógiához). Teszik is ezt terápiai csoportoktól kezdve a szabadidős programokat szervezőkig, sokan. Jó lenne, ha tudomásul vennénk végre, hogy néhány szabályjáték *bevetése* még nem jelent nevelési folyamatban való gondolkodást, gyakran még gondolkodást sem. Közkinsnek számító eszköztár alkalmazása, ennyi, s nem több, Semmiképpen nem *unikum*. Például egy drámatörténeti kurzus néhány gyakorlattal színesítve még az marad, ami.

A gyakorlatok után jönnek a szerzők és művek, időrendben, ahogy illik, ahogy szokás. Az rendre nem derül ki, miért éppen azt a művet választotta a tanfolyam vezetője, amit; milyen elemzési módszerrel dolgozzák fel az éppen soron lévő műveket; s a drámák megközelítési szempontjai is csak ritkán kerülnek ismertetésre... Viszont elég sokat megtudhatunk olyan fontos dolgokról, hogy hol milyen teremben volt a foglalkozás, a tanfolyamvezető jól érezte-magát vagy sem, teáztak avagy nem, ki miért hagyta abba a kurzust, hová utazott stb... Ami lényeges, és ki is derül az élménybeszámolóiból: nem csak elméleti volt a képzés, a résztvevők bőségesen kaptak lehetőséget önmaguk kipróbálására, írhattak, elemezhetek. A diákok munkáiból számos színvonalas példát hoz a szerző. A drámákon keresztül az egész világról, a benne elfoglalt helyünkről, önmagunkról és a másiktól lehet beszélni — olvashatunk erről is. Akinek ez még új, a rácsodálkozás örömeivel teheti...

A szerző a 15-34. oldal közötti módszerének alapjait foglalkozik, majd a 84. oldalon közli: „Úgy érzem, sikerült ötvöznöm azokat az alapelemeket, amelyek a kiindulásakor még mint különálló részek voltak jelen a gyakorlatomban.” Ezek az alapelemek (33-34. old.): „a tanulóközpontú megközelítés” (Rogers után), a „dramatikus technikák pedagógiai orientációjú alkalmazása”, „az iskoladrámák sokévszázados történetének tanulmányozása” és a „szakmai ismeretek” (sic!).

A dramatikus technikák pedagógiai orientációjú alkalmazásánál valószínűleg a 27-28. oldalon említett *pedodráma* gondol. Erről kissé részletesebben.

Szerzőnk Mérei Ferencet idézi: „A pszichodráma minden változata (terápiai, önismereti, pedagógiai) csoportos eljárás.” Maga Mérei sem fejt ki sehol (írja Kistóf), mit is ért pedagógiai változat alatt. A szerző ötlete: „...mi lenne, ha egy huszárvágással kimetszenénk a pszichodráma testéből ezt a (valójában meg nem fogalmazott) pedagógiai változatot, és önálló életre segítenénk *pedodráma* néven.” Ezt a logikai minimumot mellőző mondatot újabban követik: szerzőnk pár sorral feljebb

még a magyar pedagógusok pszichológiai tájékozatlansága miatt aggódik (25. old.: „...aggodalommal tekintek a magyar pedagógusok célzottan pszichológiai tevékenységére”), el akarja választani a dramatikus technikák pedagógiai és pszichológiai alkalmazását, majd ezt követően egy (többnyire) terápiai célzatú eljárásból akar egy **meg nem fogalmazott pedagógiai módszert** kreálni (gondolom, az ismertetéssel javasolni is). Na és ez a *meg nem határozott* módszer (hol módszert, hol eszközt ír) „eszköze...” lenne „...a személyiség fejlesztésének, az önismeretnek”. Újabb logikai bakugrás, meglepő ki jelentés következik: „a pedodráma tehát nem lenne azonos a drámaoktatással”. Drámaoktatásról, mint célról eddig szó sem volt, hogy kerül ez ide? Magyarázat nincs.

A könyv 23. oldalán a Pedodráma című fejezetben az első alcím: Drámapedagógia. Kistóf idézetei elég régiek, egy részük olyan megközelítést ad, illetve olyan kérdésekkel foglalkozik, amelyekkel keletkezésük óta már túljutott a drámapedagógia. Akármelyik tudományterületen minimumszintnek tekinthető az az elvárás, hogy ha valaki írásban fejteget elméleti kérdéseket, ismerje legalább a szakirodalmat. Úgy gondolom, ez alól a drámapedagógia sem tekinthető kivételnek. Kistóf produkcióról és odavezető útról beszél, vagyis még mindig a gyermekszínházról kívánja leválasztani a drámát — nem itt tartunk... Annyira közhely, hogy elnézést kérek érte: a dráma nem jár kéz a kézben a gyermekszínházzal, az csak az egyik — viszonylag szűk és nem is a legfontosabb — alkalmazási lehetőségünk.

Foglalkozik Kistóf a drámával kapcsolatos megnevezések pontatlanságával. Kint, az „öshazában” ez többnyire nem gond, s nálunk is kezd kialakulni valamiféle egyezmény. Ugyanis egyre inkább használatos itthon is az angol elnevezés, *önmagában a dráma* szó. Végülis lehet akármi a nevelési cél, az életkor, ahol alkalmazzák, a szerveződési forma stb., ha „cselekvő emberek utánzásán” keresztül történő nevelésről van szó, nyugodtan használhatjuk a *dráma* szót. Amennyiben pontos, nálunk is érvényes megfelelőt találhatnánk az alkalmazás egyik legfontosabb területének megadására az *education* vagy *educational* helyett (nevelési?, oktatási?, tanítási?), e területen nem maradna sok gondunk. Igaz, így újabb jelentést adunk egy a köznyelvben is használt szavunknak, de hát melyik tudományterület nem teszi meg ezt... És végül is ott van a jelenleg elfogadott, használható *drámapedagógia* elnevezés...

Nem kellene annak alapján sem újabb és újabb elnevezéseket kitalálnunk a cselekvésen keresztül történő nevelésre, hogy mi a célja. *Ha a dráma célja a megértés megváltozásának elősegítése* (Gavin Bolton), akkor a megértés területe lehet éppen a körülöttünk lévő világ bármelyik metszete éppúgy, mint önmagunk, saját személyiségünk stb.

A könyv 86. oldalán, a Kérdőjelek című rövid fejezetben a szerző megosztja velünk abbéli reményét, hogy „egyszer talán lesz egy olyan színházi iskolám, ahol a legkülönfélébb kurzusok résztvevői, párhuzamosan dolgozva ismerkedhetnek meg a színházzal kapcsolatos szakmai fogásokkal...”

Reménykedem (gy a kritikus), hogy egyszer végre (itthon is) olyanok fognak drámapedagógiáról írni, akik értő-művelő emberei annak, s egyszer talán lesz egy olyan iskola, ahol a legkülönfélébb kurzusok résztvevői, párhuzamosan dolgozva ismerkedhetnek meg a drámával kapcsolatos szakmai fogásokkal.